

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O'RTA MAXSUS TA'LIM
VAZIRLIGI**

**SAMARQAND DAVLAT
UNIVERSITETINING**

KATTAQO'RG'ON FILIALI

"TASDIQLAYMAN"

Direktor:

Sh.R. Urakov

2022-yil

05.09

**O'ZBEK ADABIYOTINI O'QITISH METODIKASI
FANINING O'QUV DASTURI**

Bilim sohasi:	200000- San'at va gumanitar fanlar
Ta'lim sohasi:	230000-Tillar
Ta'lim yo'nalishi:	60230100- Filologiya va tillarni o'qitish: o'zbek tili

Fan/modul kodi O'AO'M1604	O'quv yili 2024-2025	Semestr 6	ECTS – Kreditlar 4	
Fan/modul turi Majburiy	Ta'lim tili O'zbek		Haftadagi dars soatlari 4	
1.	Fan nomi	Auditoriya mashg'ulotlari (soat)	Mustaqil ta'lim (soat)	Jami (soat)
	O'zbek adabiyotini o'qitish metodikasi	60	60	120

2. **I. Fanning mazmuni**

«O'zbek adabiyotini o'qitish metodikasi» fanini o'qitishdan maqsad DTS asosida bo'lg'usi filologlarga o'zbek adabiyoti va shu bilan birga uning o'qitishdan ko'zlangan asosiy maqsadga yetish, metodikaning qurilishi, qonuniyatlari, tarkibi, guruhlari, usul, uslub masalasi muammolari yuzasidan izchil ilmiy–nazariy ma'lumot berishdan, didaktik imkoniyat sifatida ularning ongida joylashgan ifoda vositalarini yetkazishdan iborat.

Umumta'lim maktablari, akademik litsey va kasb-hunar maktablari, shuningdek, oliy maktab filologik ta'limini yo'lga qo'yishda ushbu fan hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. Negaki, o'zbek adabiyotini o'qitish metodikasi tizimdan o'rin olgan boshqa har qanday fanni o'qitishning samaradorligi uchun tayanch hisoblanadi. Shuning uchun ham "O'zbek adabiyotini o'qitish metodikasi" fanini to'liq o'zlashtirish nafaqat ta'lim tizimi, balki xalq xo'jaligining boshqa sohalari uchun ham katta ahamiyat kasb etadi.

II. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari)

II.I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:

1-mavzu: "O'zbek adabiyotini o'qitish metodikasi" fanining umumnazariy masalalari. Adabiyot o'qitish metodikasining boshqa fanlar bilan aloqasi.

Adabiyot metodikasining pedagogika tizimiga mansub mustaqil fan ekanligi. Bo'lajak adabiyot o'qituvchilarining o'quv rejasida ko'zda tutilgan falsafa, pedagogika, psixologiya, adabiyot nazariyasi, o'zbek adabiyoti tarixi, hozirgi o'zbek adabiy tili, mutaxassislikka kirish, o'zbek dialektologiyasi, xalq og'zaki ijodi kabi fanlardan xabardorligi va adabiyot o'qitishda ulardan foydalana bilish qobiliyati.

2-mavzu: O'zbek adabiyotini fan sifatida o'qitish tarixi haqida

Adabiyot o'qitish metodikasi fanining o'tmishdagi buyuk allomalar, mudarris olimlarning qarashlariga tayanishi. Metodik fikrlar tarixining o'zbek xalqi va millat adabiyoti taraqqiyoti bilan bog'liqligi.

3-mavzu: O'zbek adabiyotini o'qitishning o'ziga xos tamoyillari. O'zbek adabiyotini o'qitishning metodlari.

Milliy adabiy ta'limda badiiy asarlarni o'rganishning o'ziga xos xususiyatlari. Adabiy ta'limdagi yetakchi tamoyillar.

4-mavzu: Yozuvchi tarjimai holining berilishiga xos xususiyatlar.

Darslarda beriladigan hasbi hollarga qo'yiladigan talablar. Yozuvchi hayot yo'lining ijodiga aloqadorlik jihatlari. Yozuvchining uslubiga xos xususiyatlar. Yozuvchi tarjimai holini o'rganishda materiallardan.

5-mavzu: Adabiy-nazariy tushunchalarni o'rganish.

Adabiy-nazariy tushunchalarni o'rganish metodologik asos va badiiy tahlil vositasi, milliy adabiyotga tayanish, dasturga amal qilish, zarur o'rinda dasturda nazarda tutilmagan nazariy ma'lumotlarning berilishini rejalashtirish, nazariy bilimlarni amalda qo'llay olish

6-mavzu: Epik, lirik, dramatik asarlar ustida ishlash yo'llari

Epik, lirik va dramatik turdagi asarlarni janr xususiyatlariga ko'ra farqlash. Har turga mansub asarlardagi badiiy va majoziy obrazlar tahlili. Lirik qahramon tushunchasi va uning matndagi o'zni. Asardagi asosiy va yordamchi obrazlar. Epik asarlar tahlilining o'ziga xos xususiyatlari.

7-mavzu: Badiiy asar ustida ishlashning shakli va mazmuniga ko'ra turlari. Asarlarni tur xususiyatiga ko'ra o'rganish.

Badiiy asarni o'qishning shakliga ko'ra turlari. Adabiy asarni sinfda o'qish. Mustaqil o'qish. Sinfidan tashqari o'qish.

8-mavzu: Adabiyot darslarida o'quvchilarni asar qahramonlarini baholashga o'rgatish

Badiiy asar o'qishga qiziqtirish yo'llari. Asarni ovoz chiqarib va ichdan o'qish. Ularning o'ziga xos xususiyatlari. Sharhlab o'qish, jo'r bo'lib o'qish, rollarga bo'lib o'qish. Bularning adabiy ta'limdagi o'zni va ahamiyati.

9-mavzu: Adabiyot darslarida inshoning o'zni va roli hamda uni tashkil etish yo'llari

O'quvchining erkin va mustaqil mulohazasiga asoslanadigan insholarni o'quv yilining boshida, badiiy asar tahliliga bir oz o'rganilgandan keyin, o'quv yili o'rtalrida va oxirida olish bolalarning mustaqil fikrlashini o'stirishi.

10-mavzu: Adabiyot o'qituvchisining faoliyati, darsga tayyorlanishi va uning shaxsiga qo'yiladigan talablar. Adabiyot darslarini kuzatish va tahlil qilish.

Darslarga tayyorlanish darajasining salmoqli ahamiyat kasb etishi. O'qituvchining o'z ustida ishlashi o'z malakasini oshirib borish zaruriyatini his qilishi. Adabiyot o'qituvchisi kompetentligining ta'lim jarayoniga ta'siri.

11-mavzu: Adabiyot o'qituvchisining faoliyati, darsga tayyorlanishi va uning shaxsiga qo'yiladigan talablar.

Sinfdan tashqari ishlar o'quvchilarda ifodalilik mayllarini shakllantiradi. Fakultativ mashg'ulotning vazifasi o'quvchilar qiziqishini chuqurlashtirish ekanligi.

12-mavzu: Pedagogik innovatsion texnologiyalar va adabiy ta'lim. Adabiy ta'lim metodlarining mazmun-mohiyati. Adabot o'qitish shakllari va usullari.

13-mavzu: Adabiyot darslarida ko'rsatmalilik. AKT va multimediya vositalaridan foydalanish. Ko'rsatmali qurollar va texnik vositalarning mohiyati, ahamiyati va turlari.

III. Amaliy (yoki seminar yoki laboratoriya) mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar.

III.1. Amaliy mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1. Umumiy o'rta ta'lim maktablarining 5-6-7-8 va 9-sinf "Adabiyot" darsliklarining tuzilishi va mazmuni.
2. Umumiy o'rta ta'lim maktablarining 10- va 11-sinf "Adabiyot" darsliklarining tuzilishi va mazmuni
3. Adabiyot darslarida xalq og'zaki ijodi namunalarini o'qitish usullari.
4. Adabiyot darslarida hadislarni o'rganishning ahamiyati.
5. Adabiyot darslarida Adabiy-nazariy tushunchalarni o'qitish usullari.
6. Adabiyot darslarida yozuvchi tarjimayi holining o'rganish usullari
7. Epik asarlar tahlilining o'ziga xos xususiyatlari. Epik asarlarni o'rganishda adabiy o'qishning roli. Epik asarlarni tahlil qilishning metodik talablari.
8. Adabiyot darslarida lirik asarlarni tahlil qilishning o'ziga xos xususiyatlari.
9. Adabiyot darslarida dramatik asarlarni tahlil qilishning o'ziga xos xususiyatlari.
10. Mumtoz asarlarni sharhlab o'rganish, lug'at ustida ishlash.
11. Adabiyot o'qitishning mazmuni. O'quv dasturlari va unga qo'yilgan talablar.
12. Badiiy asar tili. Badiiy asarda portret, peyzaj, kompozisiya (misollar keltirish)
13. Badiiy asar tahlili. Badiiy tahlilda estetika, tarixiylik, muammoli tahlil (misollar keltirish).
14. Mumtoz g'azal va ruboiylar tahlili. Bunda shakl va mazmun mutanosibliigi.
15. Aruz va barmoq vaznida yozilgan asarlarga sharh.
16. Savol va topshiriqlar ustida ishlash.
17. Sinfdan tashqari ishlarni tashkil etish. O'quvchining bo'sh vaqti. To'garaklar.

IV. Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular:

1. O'zbek adabiyotini o'qitish metodikasi fani bo'yicha adabiyotlarni o'rganish va tahlil qilish.
2. O'zbek adabiyotidan darslik va o'quv qo'llanmalarining boblari va mavzularini o'rganish.
3. Istiqlool davrida o'rta maktab, litsey va hunar maktablarda adabiyot ta'limi usulini va mazmunini yangilash bo'yicha olib borilayotgan ishlar.
4. O'zbekiston ta'lim muassasalarida amal qilinayotgan adabiyot o'qitish metodlarini horijdagi o'qitish metodlari bilan qiyoslab o'rganish
5. Badiiy asarda obrazlarga singdirilgan ma'no va mazmun. Obrazlar tasnifi.
6. Epik asarlar tahlili, matn ustida ishlash yo'llari. ("Xamsa" dostonlari misolida)
7. Epizodlar ustida ishlashning o'ziga xosliklari. (A.Qahhorning "Dahshat" hikoyasi misolida).
8. O'qish va asar matni ustida ishlash uchun beriladigan uy vazifalari. Badiiy asar tilini tahlil qilish usullari ("Navoiy" romani misolida).
9. Tabiat tasviri va badiiy asar tuyg'ulari ifodasi o'rtasidagi uyg'unlik. ("Yulduzli tunlar" romani misolida).
10. "Boburnoma" asarini o'rganishda fanlararo aloqadan foydalanish.
11. Cho'lponning "Kecha va Kunduz" asarini obrazlar tizimi orqali o'rganish.
12. Abdulla Qahhor hikoyalarining kompozitsion xususiyatlarini o'rganish.
13. Rivojlangan mamlakatlarda o'quv topshiriqlariga beriladigan e'tibor va ularning turlari.
14. O'quvchilar og'zaki va yozma nutq malakalarini oshirishning shakl va usullari.
15. Zamonaviy adabiyot darslari va unga qo'yiladigan talablar, ularni tashkil etishning shakl va usullari. Adabiyot darslarida audivizual va texnik vositalardan foydalanish usullari. Dars ishlanmalari, ularning mohiyati, shakl va ko'rinishlari.
16. Pirimqul Qodirov. "Yulduzli tunlar" asarining mohiyatini ochib berish.
17. Mahmud Qoshg'ariyning hayoti va ijodi. Mahmud Qoshg'ariy haqidagi ma'lumotlarning "Devonu lug'otit-turk"da aks etganligi "Devonu lug'otit-turk" – izohli lug'at va qomusiy asar sifatida. Mehnat va marosim qo'shiqlari.
18. Nosiriddin Rabg'uziy. "Qisasi Rabg'uziy" asari.
19. "Yusuf Xos Hojibning hayoti va ijodi. Yusuf Xos Hojibning didaktik dostonchilikning asoschisi ekanligi
20. Abdurauf Fitratning hayoti va ijodiy faoliyati. "Abulfayzxon"– ilk o'zbek realistik dramasi.
21. Rauf Parfining hayoti va ijodi haqida qisqacha ma'lumot. Shoir she'riyatining o'ziga xos jihatlari

	22. Mustaqillik davri adabiyoti. Mustaqillik davri she'riyati. O'zbek she'riyatida yangicha ifoda usullari va badiiy tadqiq yo'llarining kashf etilishi 23. Mustaqillik davrida nasr. Mustaqillik davri nasrining o'ziga xos xususiyatlari va rang-barangligi jihatlari
3.	V. Fan o'qitilishining natijalari (shakllanadigan kompetensiyalar) Fanni o'zlashtirish natijasida talaba: O'zbek adabiyotini o'qitish metodikasi o'quv fanini o'zlashtirish jarayonida amalga oshiriladigan masalalar doirasida bakalavr: – o'zbek adabiyotini o'qitish metodikasi sohasidagi asosiy muammolarni tushunishi; – o'z ixtisosligi doirasida muayyan tadqiqot sohasining obyektlari va jarayonlariga nisbatan shaxsiy ilmiy filologik munosabatlar; – o'zbek adabiyotini o'qitish metodikasi muammolari va ularni hal qilish yo'llari haqida <i>tasavvurga ega bo'lishi</i>; – o'zbek adabiyotini o'qitish metodikasi fanining tushunchaviy apparati; – o'zbek adabiyotini o'qitish metodikasi fanining metod va usullari; – o'zbek adabiyotini o'qitish metodikasi fanining ilmiy-tadqiq mavzularini <i>bilishi va ulardan foydalana olishi</i>;
4.	VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari: • ma'ruzalar; • interfaol keys-stadilar; • tarqatma materiallar; • ko'rgazmali qurollar; • Kompyuter; • Internet yangiliklari; • muammoli ta'lim; • qiyosiy tahlil.
5.	VII. Kreditni olish uchun talablar: Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'liq o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va joriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat ishini topshirish lozim.
6.	Asosiy adabiyotlar: 1. Zunnunov A. va boshq. Adabiyot o'qitish metodikasi. -T.: "O'qituvchi", 1992. 2. Yo'ldoshev Q. va boshq. Adabiyot o'qitish metodikasi. -T.: 1994. 3. To'xliiev B. Adabiyot o'qitish metodikasi. –T.: "Yangi asr avlodi", 2007. 4. To'xliiev B. Adabiyot o'qitish metodikasi. –T.: A.Navoiy nomidagi O'zbekiston milliy kutubxonasi, 2012. 5. Husanboyeva Q., Niyoz metova R.. Adabiyot o'qitish metodikasi. O'quv qo'llanma: «Barkamol fayz media» nashriyoti, 2018-yil. - 352

bet.

Qo'shimcha adabiyotlar:

1. 1. Yo'ldoshev Q. Adabiyot o'qitishning ilmiy-nazariy asoslari. -T.: "O'qituvchi", 1996.
2. Rez Z. Ya. i dr. Metodika prepodavaniya literatury. -Moskva: 1995.
3. Adabiyot o'qitish metodikasi. O'UM, O'zMU 2011.
4. Axmedov B., Mirzo Ulugbek. Tarixiy-biografik qissa. Toshkent G.Gulom nomidagi adabiyot va san'at nashriyoti, 1992.
5. Zununov A.N., Hotamov J. Esonov. Maktabda adabiyot o'qitish metodikasi. Toshkent, "O'qituvchi" 1993.
6. Yo'ldoshev K. O.Madaev, A. Abdurrazoqov. Adabiyot o'qitish metodikasi, dasturiy qo'llanma. Toshkent, 1994.

Internet saytlari:

1. [http:// www.lingvist.tu](http://www.lingvist.tu)
2. [http:// www.til.sk.uz](http://www.til.sk.uz)
3. [http:// www.ziyouz.com](http://www.ziyouz.com)

7. Fan dasturi Samarqand davlat universitetining Kattaqo'rg'on filiali kengashining 2022-yil 05.09.21-son bayonnomasi bilan ma'qullangan.

8. **Fan/modul uchun mas'ullar:**

M. Djakbarova – SamDUKF Pedagogika va tillarni o'qitish fakulteti Gumanitar fanlar kafedrası o'qituvchisi.

9. **Taqrizchilar:**

D.Ganiyeva – SamDUKF Pedagogika va tillarni o'qitish fakulteti Gumanitar fanlar kafedrası o'qituvchisi (ichki)

B.Muhiddinova – SamDU Filologiya fakulteti O'zbek tili va adabiyoti kafedrası, v.b.dotsenti, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)